

Vjerski kultovi u današnjem Japanu

Jelčić, Erik

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:719591>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski Fakultet

ERIK JELČIĆ

VJERSKI KULTOVI U DANAŠNJEM JAPANU

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski Fakultet

ERIK JELČIĆ

VJERSKI KULTOVI U DANAŠNJEM JAPANU

Završni rad

JMBAG: 601983 11 0303071136 1, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Književna iskustva istočne i južne Azije

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Igor Grbić

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Erik Jelčić, kandidat za prvostupnika japanologije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 09. rujan, 2020. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Erik Jelčić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

Vjerski kultovi u današnjem Japanu

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 09.rujan 2020.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. PREGLED JAPANSKIH KULTOVA.....	2
1.1. Nacionalistički kultovi.....	4
1.2. Iscjeliteljski kultovi.....	12
1.3. Teroristički kultovi.....	15
2. OSNOVNI RAZLOZI POPULARNOSTI KULTOVA U JAPANU	22
3. USPOREDBA JAPANSKIH I ZAPADNJAČKIH KULTOVA.....	27
4. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA.....	33
SAŽETAK / SUMMARY.....	37

UVOD

Ovaj se rad bavi fenomenom vjerskih kultova suvremenog Japana, poznatima i po nazivu „nove religije“ čije su zajedničke karakteristike karizmatične vođe, ekstatično ponašanje, apokaliptičke doktrine i vjerovanje u magiju. Mnoge od njih su povezane s budizmom ili u manjoj mjeri sa šintoizmom.

U Japanu postoji 183.000 takvih službeno registriranih religija (HAYS, 2009.) , a neslužbeno možda i nekoliko tisuća više. Procjenjuje se da je između deset i dvadeset posto japanske populacije na neki način povezano s jednom od takvih skupina koje svojim članovima uglavnom nude osjećaj zajedništva kakav je pojedincu u daljoj povijesti pružala proširena obitelj, lokalna zajednica i tradicionalne religije.

Zajednice novih religija karakterizira čvrst osjećaj strogog reda u okvirima zajednice i hijerarhijski model organizacije, na čijem čelu stoji njihov osnivač kojeg sljedbenici štiju i doživljavaju kao jednu vrstu živog božanstva (*ikigami*).

Takve „nove religije“ su po mnogočemu slične ozloglašanim zapadnjačkim kultovima, osobito američkim, od kojih su pojedini medijski najeksponiraniji završili masovnim ubojstvima ili samoubojstvima, te ću se u ovom radu ukratko osvrnuti na usporedne značajke istočnjačkih i zapadnjačkih kultova.

1. PREGLED JAPANSKIH KULTOVA

Izrazom „nove religije“ počelo se označavati novonastale kultove u Japanu nakon Drugog svjetskog rata, kako bi se na taj način razlikovali od ustaljenih religija, odnosno raznih budističkih sekti i šintoističkih sljedbi koja se uglavnom nazivaju i tradicionalnom religijom (INOUE, 1991.).

Ne postoji suglasje oko vremena nastanka „novih religija“, a niti oko prirode same kategorije, jer ne postoji suglasje oko toga koje bi se pokrete trebalo okarakterizirati kao doista nove. Nobutaka Inoue nudi nekoliko prijedloga za datiranje njihovog nastanka; po prvom bi to bio početak 19. stoljeća, po drugom opće razdoblje oko Meijijsve restauracije (1868. godine), po trećem početak 20. stoljeća, te naposljetku po četvrtom vrijeme nakon Drugog svjetskog rata. (INOUE, 1991.)

Zagovaratelji prvog prijedloga smatraju da su nove organizacije temeljene na obožavanju planina, poput Fuji-kô, postale popularne početkom 19. stoljeća, te da stoga predstavljaju najraniji tip novog vjerskog pokreta.

Po drugom prijedlogu uzima se u obzir činjenica da je kult Kurozumikyô jačao u zapadnom Japanu u isto vrijeme kad su Konkôkyô i Tenrikyô stekli pristaše u svojim ranim fazama razvoja, te da su sva ta tri pokreta zajedno imala snažan utjecaj na kasnije skupine.

Pristaše teorije o nastanku novih religija početkom dvadesetog stoljeća pridaju velik značaj ulozi kultova Ômoto i Reiyûkai u masovnim pokretima koji su karakterizirali rastući kapitalizam toga razdoblja.

Posljednji prijedlog temelji se na brzom širenju brojnih novih pokreta u poslijeratnom razdoblju kao posljedici razdvajanja institucionalne religije od države i jačanja vjerskih sloboda (INOUE, 1991.).

Inoue tvrdi:

Kako postoje argumenti za svaki od ova četiri prijedloga, tako postoje i nedostaci, tako da, iako se može tvrditi da su se novi religiozni pokreti u znatnom broju pojavili tek u doba Tokugawa, činjenica je da su njihovi zametni oblici sigurno postojali

početkom devetnaestog stoljeća. Kao nedostatak trećeg prijedloga mogao bi se istaknuti podatak da su na organizacijska i doktrinarna područja novih pokreta s početka dvadesetog stoljeća, poput Ōmoto ili Reiyūkai, presudan utjecaj imali raniji pokreti. Pristaše četvrtog prijedloga ignoriraju kontinuitet novih religija nastalih nakon rata s onima koje su postojale prije, dok pretjeranu pažnju pridaju površnoj pomodnosti novih poslijeratnih pokreta. Kao rezultat ovih faktora, mnogi su učenici novih religija zauzeli drugo stajalište, kao što je slučaj i u *Rječniku novih religija*, koji je objavljen [krajem 1990-ih]. (INOUE, 1991.; vlastiti prijevod)

Među ključnim značajkama velikog broja japanskih kultova ističu se vjerovanje u magiju i apokaliptične doktrine, kultovi ličnosti i veze sa budizmom, šintoizmom, konfucijanizmom, šamanizmom, taoizmom i narodnim religijama.

Jedna od prvotnih mjera Meijijskog režima uključivala je uvođenje alternativnih vjera. Riječ je o razaranju šinto-budističkog amalgama jer je bio u suprotnosti s domorodnom religijskom tradicijom. Režim je tada stvorio novu, umjetnu superreligiju nazvanu „državni šinto“, pa zatim i novu kategoriju „sektaškog šinta“, kojemu su pripadale neke od mesijanskih i iscjeliteljskih vjerskih grupa iz razdoblja Tokugawa. (KITAGAWA, 1987: 79.)

Michihito Tsushima navodi nekoliko novoreligijskih skupina nastalih u prvoj polovici dvadesetog stoljeća:

[U]nutar čitave povijesti rane modernizacije Japana, vrhunac iščekivanja obnove svijeta vjerojatno se osjećao u razdoblju od sredine razdoblja Taishō (1912-1926.) do završetka Drugog svjetskog rata. Dobar dio novih vjerskih pokreta nastao tijekom tog razdoblja nadahnuo se revolucionarnim motivom tisućljetne obnove, bez obzira na ozbiljnu opasnost od zabrane njihova djelovanja koja im je prijetila od strane državnih vlasti. Iz današnje perspektive izgleda da je značajan broj skupina koje su djelovale u tom razdoblju promovirao tu misao i koristio je za motiviranje sljedbenika. Tu spadaju Ōmotokyō (Kōdō Ōmoto), Tenri Honmichi (Tenri Kenkyūkai), Shintō Tenkōkyō, Ii Shinsei Ryūjinkai, Shōroku Shintō Yamatoyama, Tenri Sanrinkō (i druge

sekte koje vuku svoje podrijetlo iz Tenrija Honmichija), Matsushita Soshindô, Jiu (Jikôson) i Tenshō Kôtai Jingûkyô. (TSUSHIMA, 1991.; vlastiti prijevod)

Registrirane religije i vjerske korporacije oslobođene su plaćanja poreza, rijetko se kontrolira njihov rad, pa neke od njih to koriste kako bi postale paravan za organizirane kriminalne radnje i razne ilegalne poslove. (HAYS, 2009.)

Primjerice, jedna vjerska organizacija iz Osake navela je da djeluje u hramu, ali su istražitelji prilikom provjere njihove adrese ustanovili da je zapravo riječ o tvornici. Pravo zastupanja hrama kupio je prodavač koji je formalno radio za tvrtku optuženu za prijevaru 29.000 ljudi. Nakon dobivanja prava na ime hrama angažirao je strance da se odijevaju kao redovnici i usred grada prikupljaju donacije za hram. (HAYS, 2009.)

Grupama je u interesu putem medija dospjeti do što većeg broja svojih članova kako bi širili propagandni sadržaj, pa tako neke od većih skupina snimaju svoje obrede. Jedna grupa, Agonshû, koristi satelitsku komunikaciju kao sredstvo prijenosa televizijskog signala. (INOUE, 1991.)

1.1. Nacionalistički kultovi

Mitsugi Kômoto navodi kako je tradicionalna japanska „obitelj“ (*ie*) posjedovala koncept predaka definiran okvirom patrilinarnog strukture obitelji. Smatralo se potrebnim štovati pretke kao bića koja su jamčila sreću i dobrobit budućih generacija rodoslovne obitelji. Obredi štovanja predaka koji su se izvodili unutar te obiteljske strukture predstavljali su simbolične rituale koji odražavaju nade štovatelja za vječnost i prosperitet *ie*. Zanemarivanje izvođenja takvih obreda rezultiralo je društvenim sankcijama koje su se očitovala u obliku „prokletstava“ (*tatar*) namijenjenih obnavljanju i održavanju društvenog poretka obitelji. (KÔMOTO, 1991.)

Kômoto također navodi intenzivnije javljanje „ideoloških“ poimanja predaka koje je proglasila japanska država, u pokušaju katehizacije građana i promicanja nacionalnog jedinstva u vrijeme nastajanja modernog društva. Znanstvenici kao što je Morioka Kiyomi detaljno su analizirali postupak državnog uspostavljanja ovog koncepta

predaka, koji je sažeto opisan u djelu „Učenja Crkve predaka“ iz 1914. godine (*Senzokyô kyôsho*). Vjerovanja „Crkve predaka“ ovako su izražena: „Vjerujemo kako i mi i naši preci imamo osim fizičkog tijela i neumorni duh, te da brižni duhovi očeva i majki ostaju živjeti u drugom svijetu čuvajući svoje potomke i nakon što njihova tijela nestanu s ovog svijeta.“ (KÔMOTO, 1991.; vlastiti prijevod)

Kômoto ovakvo poimanje predaka opisuje kao „očigledno dobroćudno, zaštitnički usmjereno i povezano s jednom ideološkom interpretacijom predaka gdje su podanici pod zaštitom cara i njegovih dobročinstava, a koji zauzvrat dobiva status 'zaštitnika obitelji' (*taike*) ili 'nebeskog pretka' (*tenso*).“ Nadalje: „Ovaj ideološki koncept predaka bio je stoga usko povezan s oblikovanjem doktrina i obreda koji su bili namijenjeni društvenoj eliti, istovremeno promičući etničko jedinstvo nasuprot tradicionalnoj zajednici kojoj je prijetila opasnost od raspada.“ (KÔMOTO, 1991.; vlastiti prijevod)

Vjerovanje nacionalističke grupe Shinsei Ryûjinkai na sistematski je način izloženo u njihovom temeljnom djelu *Daiuchûshi*, čiji puni naslov glasi: *Uvod koji se temelji na božanskim otkrivenjima i znakovima evolucije duhovnog svijeta i vidljivog svijeta, od početka svemira do realizacije teokratske vlade, zajedno s raspravom o povijesti japanskih careva, o jedinstvenoj vladavini svijetom, o odbacivanju jedinstvene vladavine, o obnovi jedinstvene vladavine i o ujedinjenoj teokratskoj vladavini.* (TSUSHIMA, 1991.)

Priča o japanskim carevima, odnosno „vladarima trodimenzionalnog vidljivog svijeta“ koristi se kao mehanizam za objašnjenje procesa koji korijenje vuče od rođenja svijeta bogova, ljudi i reda, do stvaranja kaosa, pa odatle ponovno do obnove „Teokracije Mirokua“ (*Miroku shinsei*). (TSUSHIMA, 1991.)

Michihito Tsushima ovako objašnjava temeljna vjerovanja predstavljena u *Daiuchûshiju*:

Prema ovom djelu, čitav je svemir nastao kao rezultat samo-diferencijacije „velikog iskonskog duha kozmosa“ (*Uchû no daigenrei*, koji se naziva i „izvornim božanstvom velikog pretka neba i zemlje“ [*tenchi konpon daisojin*]). Na ovaj je način izražena podjela svemira u brojne odvojene svjetove u različitim dimenzijama, uključujući božanski svijet (*shinkai*, koji je dalje podijeljen u dva dijela), „svijet duhova“ (*shinreikaï*) i „vidljivi svijet“

(*genkai*, fizički ili materijalni svijet). Nakon diferenciranja u ove različite dimenzije, božansko djelo stvaranja istodobno se odvijalo u odgovarajućim svjetovima. Primjerice, u vidljivom svijetu zemlja je poprimila oblik i postala čvrsta, a na otocima u Japanu pojavili su se prvi ljudi. Kad je božanski posao stvaranja općenito završen, uslijedilo je razdoblje političkog „ujedinjenja“. Svakom duhu i božanstvu „božanskog svijeta“ i „svijeta duha“ dodijeljene su uloge „vladara“ ili „podanika“, podjela koja se tada odražavala i na vidljivo ljudsko kraljevstvo. Vladarica božanskog carstva Amaterasu Hi no Ōkami predstavila je božansku naredbu prema kojoj bi čovječanstvom trebao vladati Tokoyokuni Omuya Amematsuri Amatsuhitsugi Sumera Mikoto, utemeljitelj japanske carske kuće i roditelj čovječanstva, što bi dovelo do vladavine nad svim zemljama svijeta. *Daiuchûshi* stoga tvrdi da je pravo japanskih careva na vječno vladanje čovječanstvom bilo utemeljeno još u dalekoj prošlosti, a taj je proces rezultirao teokratskom vladom koja je uključivala ujedinjenje božanskog svijeta i čitavog čovječanstva. (TSUSHIMA, 1991.; vlastiti prijevod)

Glavni koncept djela *Daiuchûshi* je da su koraci povijesti u vidljivom svijetu neprestano pod utjecajem događaja u božanskom i duhovnom svijetu. Na temelju tog koncepta, događaji u vidljivom svijetu objašnjavaju se kretanjem unutar duhovnog svijeta, ili obrnuto, događaji u duhovnom svijetu koriste se za predviđanje daljnjeg razvoja vidljivog svijeta. (TSUSHIMA, 1991.)

Rano moderno razdoblje tijekom kojeg je djelo napisano prikazano je kao vrhunac zbrke i krize proizvedene gomilanjem štetnih utjecaja zlih stranih duhova na japansku carsku vlast. Kao odgovor se nameću proročanstva o „ponovnoj izgradnji i obnovi“ koja podrazumijevaju izlazak iz krize i ostvarenje idealnog svijeta ljudskim naporima koji djeluju i u duhovnom i vidljivom svijetu, te „mobilizacijom nadnaravne moći“. (TSUSHIMA, 1991.)

Detaljni opisi složenih međusobnih odnosa različitih božanstava i duhova Tsushimu podsjećaju na „Priču o svijetu duhova“ (*Reikai monogatari*) duhovnog vođe Deguchija Onisaburôa, koja događaje vidljivog svijeta tumači i kao odraz sličnih događaja u nevidljivom duhovnom kraljevstvu. (TSUSHIMA, 1991.)

Konačna sistematizacija misli grupe Shinsei Ryûjinkai inspirirana je *Takeuchijevim dokumentom*, neobičnim rukopisom u posjedu grupe Amatsukyô, čiji je vođa Kiyomaro Takeuchi sebe smatrao za šezdesetšestog direktnog nasljednika legendarnog šintoističkog junaka Takenouchi no Sukunea. *Takeuchijev dokument* tvrdio je da japanski car nije vladar samo japanskog naroda, već i cijeloga svijeta. (TSUSHIMA, 1991.)

Jedna od središnjih karakteristika *Daiuchûshija* je vješt način na koji on u svom jedinstvenom eshatološkom pogledu na povijest kombinira koncepte ponovne izgradnje i obnove koji se nalaze u raznim proročanstvima i otkrivenjima iz Ômotoa (grupe s čijih se periferija razvila grupa Shinsei Ryûjinkai) i drugdje, s konceptom svjetskog cara iz *Takeuchijevog dokumenta*. (TSUSHIMA, 1991.)

Nadalje, Tsushima primjećuje:

[Oslanjanje pokreta Shinsei Ryûjinkai] na *Takeuchijev dokument* značilo je da je njegova vizija svjetskog poretka snažno obilježena stavovima o japanskoj rasnoj nadmoći, odnosno pogledu koji Takeuchijev dokument njeguje o Japanu i japanskoj rasi kao praroditeljima svjetskih nacija i čovječanstva u cjelini. Takvi su elementi prirodno tvorili još jedan čimbenik koji je sprječavao bilo kakvo objektivno vrednovanje japanskog naroda.

Ranije uočena dvosmislenost nije bila jedinstvena značajka Ryûjinkaija, već je bila sasvim uobičajena za većinu novih religija tog razdoblja. Čak je i Tenri Honmichi, čija je kritika cara bila gotovo radikalna, iskazao snažan element japanskog etnocentrizma u svom inzistiranju da su strane sile „zemlje podružnice“ (*edasaki no kuni*), koje su se okrenule u pobuni ili izdaji protiv Japana kao „izvorne zemlje“ (*ne no kuni*) ili „zemlje osnutka“ (*moto no kuni*).

Koncepti obnove koje su u ovom razdoblju proizvele nove religije uglavnom su sastavljeni tako da nalikuju japanskim klasičnim mitovima i stoga su prirodno težili naglašavanju središnje uloge Japana. Kao rezultat toga, oni su u velikoj mjeri odražavali i snažne rodoslovne vrijednosti mitova iz djela *Kojiki* i *Nihongi*, koje su određivale ljudsku hijerarhiju (superiorni/inferiorni,

gospodar/sluga) na temelju pozicije u odnosu na izravnu carsku lozu. U skladu s redoslijedom kojim su razni narodi svijeta proizlazili iz roda bogova (careva), japanski narod (naciju) se gledalo kao nositelja središnje, vodeće uloge, budući da je to bila „zemlja izravnog potomstva“ ili „zemlja najstarijeg sina“ ili „zemlja osnutka“. (TSUSHIMA, 1991.; vlastiti prijevod)

Što se tiče japanskog poimanja predaka, većina istraživanja o japanskom stavu prema precima razvijena je prema djelu *O našim precima* (*Senzo no hanashi*) koje je napisao etnograf Kunio Yanagita 1946. godine. Predmet Yanagitinih istraživanja predstavlja tradicionalni japanski obiteljski ideal *ie*, tako da važno mjesto u njegovom istraživanju zauzima pojam obiteljske vječnosti. (KÔMOTO, 1991.)

Yanagita navodi sljedeće o atributima predaka unutar *ie*:

Mi Japanci vjerujemo u zaštitu naših predaka i povjeravamo se toj prirodnoj dobrohotnosti. U našem obrednom štovanju uopće ne smatramo potrebnim tražiti oslobađanje od specifičnih nevolja, već samo iskazati zahvalnost i radost koja se prelijeva iz izvora našega srca. To povjerenje rezultat je isključivo mudrosti povijesti, jer nas je dugogodišnje iskustvo naučilo da preci imaju volju i moć da nas štite i posjeduju moći koje omogućuju takvu zaštitu. (KÔMOTO, 1991.; vlastiti prijevod)

Tsushima primjećuje kako se posljednjih godina nazire rast akademskih istraživanja o brzom i sveobuhvatnom utjecaju moderne zapadne civilizacije na raznorazne zemlje Trećeg svijeta. Takvi izvještaji zamjećuju učestalo pojavljivanje narodno-vjerskih pokreta koji dižu svoj glas protiv zapadnjačkog utjecaja:

Čak i kad pokazuju utjecaj uvezenih kršćanskih koncepata, takvi autohtoni pokreti imaju tendenciju valoriziranja onoga što se smatra tradicijom etničke skupine ili kulture o kojoj je riječ, a kao rezultat te tendencije inzistiranja na odbacivanju zapadne kulture i običaja, često se takvi pokreti nazivaju „nativističkim“. Nazivaju ih i „mesijanskim“ pokretima jer u pravilu iščekuju grupno spasenje kroz pojavu spasitelja ili vođe, a često ih nazivaju i „apokaliptičnim milenijskim“ pokretima zbog njihovog vjerovanja da bi se trenutno stanje svijeta kojim vlada zlo trebalo neizbježno

svrgnuti na nagli, cjeloviti i kataklizmički način putem pojave nadnaravne sile, što će u konačnici utrti put za uspostavu utopije na zemlji. U tom smislu, društvena i kulturna trenja prouzročena ranom modernizacijom i „pozapadnjivanjem“ Japana predstavljala su osnovu za nastanak raznih narodno-religijskih pokreta snažno nativističke orijentacije karakteriziranih vizijom temeljnog preuređenja svijeta kroz pojavu i vodstvo mesijanskog vođe. (TSUSHIMA, 1991.; vlastiti prijevod)

Tsushima nadalje primjećuje kako su već krajem 1880-ih godina nove religije, kao što su Tenrikyō ili Maruyama-kyō, demonstrirale iščekivanje tisućljetnog restrukturiranja svijeta, mada „u prilično embrionalnom obliku“. Početkom 1890-ih je djelovala i osnivačica grupe Ōmotokyō, izvjesna Nao Deguchi, čiji su „jednostavna izravna izražajna sredstva i energični poziv na pokajanje“ imali „jedan od najmoćnijih utjecaja među svim porukama o ponovnoj izgradnji i obnovi svijeta koje je izrazila neka od novih religija u Japanu“. (TSUSHIMA, 1991.; vlastiti prijevod)

Od nacionalističkih vjerskih organizacija prve polovice 20. stoljeća, možda je najznačajnija doktrina *neo-Nichiren*, koju je 1902. godine osnovao budistički propovjednik Chigaku Tanaka, a riječ je o potpori imperijalističke politike kroz prizmu učenja slavnog budističkog svećenika Nichirena (1222-1282). Kasnije je osnovao i drugu organizaciju sličnih principa, po nazivu Kokuchūkai. (HARRIS, 1999: 109.)

Tragovi nacionalističkog žara prisutni u gorenavedenim pokretima također se osjećaju i u nekim od kasnijih novih religija. Jedan primjer je ***Kofuku-no-Kagaku*** (Znanost sreće), grupa koju je 1986. godine osnovao poduzetnik Ryūhō Ōkawa nakon što je navodno primio „veliko prosvjetljenje“ kojim je postao zemaljski glasnik nekoliko vjerskih ikona poput Isusa Krista i Muhammeda, a 1995. godine si je nadjenao titulu „*El Cantare*, Veliki duh Grupe Zemaljskog duha“. On tvrdi da redovito razgovara s nekoliko preminulih političkih i duhovnih ikona. Njegovu vjersku organizaciju karakterizira mješavina budizma s materijalizmom, a od vremena nastanka je prikupila nekoliko stotina tisuća članova iz nekoliko zemalja. U zadnje vrijeme Ōkawa tvrdi kako može izliječiti koronavirus svojim glasom, te je počeo prodavati diskove koji sadrže zvučne zapise njegovog glasa. (KESTENBAUM, 2020.)

Grupa ima i svoje političko krilo nazvano Kōfuku Jitsugen-tō (Stranka realizacije sreće), koje je Ōkawa formirao 2009. godine. Ova stranka istovremeno želi masovno uvesti imigrante i zadržati ultranacionalistički žar. Ōkawa, naime, zagovara povratak militarističkom Japanu, uvođenje religije u svaku životnu sferu te napad na Kinu i Sjevernu Koreju. Smatra kako bi Japan mogao zavladatai svijetom ukoliko se oslobodi svog „kolonijalnog mentaliteta“. (MCNEILL, 2009.; vlastiti prijevod)

Iako se politički uplivi religioznih kultova najčešće vežu za nacionalizam, postoje slučajevi gdje političke organizacije same po sebi preuzimaju obilježja kultova. Tu se možda najviše ističe Istočnoazijska antijapanska oružana fronta (***Higashi Ajia Hannichi Busō Sensen***), poznata i po engleskoj kratlici **EAAJAF**. Riječ je o radikalnoj, destruktivnoj političkoj organizaciji koja je ubrzo nakon osnivanja prerasla u opasni bombaški kult.

Osnivači ove skupine bili su ekstremistički ljevičarski japanski studenti koji su Japanu zamjerali agresije počinjene u povijesti prema svojim manjinama i drugim zemljama. U principu je riječ o antijapanizmu proizašlom iz svojevrsnog nacionalnog srama. Principi ideologije EAAJAF-a tvrde kako su izvorni stanovnici (kao što su Ainui, Okinawanci, etnički Korejci) živjeli zajedno u savršenoj prirodnoj idili i harmoniji prije kobnog dolaska japanske rase. Grupa EAAJAF je između 1974. i 1975. godine izvela bombaške napade na industrije za koje su smatrali da su iskorištavale etničke manjine u Japanu, ali i druge Azijate. Njihov napad na sjedište tvrtke Mitsubishi ubio je osam osoba i ranio nekoliko drugih. Čelnici grupe su ubrzo bili uhićeni, nakon čega je dio njih osuđen na smrt, a dio na doživotni zatvor. Jedan od vođa osuđenih na smrt, Masashi Daidōji, kasnije se ispričao zbog svojih postupaka: „Žrtve koje smo prouzročili nisu nešto što mogu opravdati“. (*Death row inmate apologizes to victims of 1974 bombing*, 1999.; vlastiti prijevod)

Pojedine grupacije EAAJAF-a su vjerovala da će njihovo uhićenje značiti kraj revolucionarnih aktivnosti u Japanu, te su njihovi članovi nosili kapsule punjene cijanidom kako bi mogli počiniti samoubojstvo u slučaju da budu uhićeni. (HASHIMOTO & TRAPHAGAN, 2009: 99.).

Iako neke organizacije počivaju na spiritualnim načelima, znaju se s vremenom aktivno uključiti u politiku, kao što je npr. slučaj s budističkom školom **Soka Gakkai**, jednom od najvećih religijskih sekta u Japanu, koja trenutno broji preko 12 milijuna članova. Oni

vjeruju da se spasenje i sreća mogu postići recitiranjem mantre: „Nalazim utočište u *Lopočevoj sutri*“. (HAYS, 2009.)

Soka Gakkai utemeljila je Kōmeitō, konzervativnu političku organizaciju koja je 1980. godine bila treća najveća stranka u Japanu, dok je 1995. godine imala 52 mjesta od ukupno 511 u donjem domu Kongresa. (HAYS, 2009.)

Kōmeitō je poduprt ogromnim brojem volontera. Iako njegovi čelnici tvrde da nisu sljedbenici grupe Soka Gakkai, budući da su Kōmeitō i Soka Gakkai formalno raskinuli odnose 1970. godine, činjenica je da su gotovo svi prakticirali tu religiju prije nego što su bili izabrani u stranku. (HAYS, 2009.) Krajem devedesetih godina Kōmeitō je postao stranka New Kōmeitō, koalicijski partner vladajuće Liberalne demokratske stranke Japana, što je i danas, iako je u međuvremenu ponovno promijenila ime u Kōmeitō. (Japan Today, 2014.)

Brojni su religijski pokreti koji su utemeljili svoje političke stranke u Japanu, no niti jedna od njih nije postigla toliki uspjeh kao Soka Gakkai. Postoje i budističke sekte koje imaju politička krila i zakonodavce koji promiču njihove ideje u zamjenu za financijsku potporu. (HAYS, 2009.)

Dužnosnici **Crkve ujedinjenja** tvrde da godišnje prikupe 400 milijuna dolara od svojih sljedbenika diljem svijeta i da su uložili preko milijardu dolara u Sjedinjene Države u posljednjih 20 godina, iznos koji uključuje i više od 800 milijuna dolara uloženi u novine *Washington Times*. Nakon niza godina tijekom kojih je Japan praktički financirao Crkvu na globalnoj razini, u posljednje vrijeme pojavljuje se sve više znakova da on postaje problematična baza za Crkvu ujedinjenja i njenog vođu, velečasnog Sun Myung Moona. Bivši članovi i analitičari koji su proučavali crkveno bogatstvo tvrde da su naponi njezinih članova na prikupljanju sredstava izgubili snagu, velikim dijelom zbog kritika i optužbi javnosti. (SULLIVAN & JORDAN, 1996.)

Oko 300 japanskih državljana tužili su Crkvu i njene članove, što prema *Washington Postu* „predstavlja neuobičajeno velik broj za društvo koje izbjegava rješavanje sporova podizanjem građanskih parnica“. Bivši članovi iznose optužbe na račun Crkve tvrdeći da su im je Crkva isprala mozgove u svrhu ropske predanosti kao i da su bili prisiljeni plaćati pretjerane cijene za vjerske predmete poput vaza, molitvenih kuglica i sl. Osim toga iznose optužbe da su ponekad bili primorani donirati novce pod pritiskom

članova Crkve koji su ih uvjerali da će u suprotnom njihovi rođaci „gorjeti u paklu“. (SULLIVAN & JORDAN, 1996.; vlastiti prijevod)

Washington Post tvrdi kako je povećani nadzor nad Crkvom doveo do toga da se usvojio novi princip rada, zvan „brza gotovina“ (*hayaku genkin*). Yoshifu Arita, novinar koji je proveo deset godina istražujući načine djelovanja Crkve, tvrdi kako se time fokus s regrutiranja mlađih premjestio na privlačenje starijih ljudi, posebice bogatih žena koje se prisiljava da podignu kredite ili prepisu imovinu u korist Crkve. Hiroshi Yamaguchi, vođa grupe od 300 odvjetnika koji su iznijeli najviše optužbi protiv Crkve, obavljao je intervjue s ljudima koji su bili povezani s Crkvom te je temeljem toga izvukao zaključak da su se prihodi Crkve prepolovili u odnosu na njene prihode iz osamdesetih godina prošlog stoljeća. (SULLIVAN & JORDAN, 1996.)

Arita je rekao da Crkva preuveličava brojeve koji se odnose na članstvo, kao i na količinu novca koji skupi u Japanu, te da stvarne brojke nikada nisu bile poznate javnosti. Iako Crkva ujedinjenja tvrdi da u Japanu ima 460.000 članova, Yamaguchi pretpostavlja da se radi o najviše jednoj desetini tog broja te da aktivnih članova ima oko 10.000, dok je Arita članstvo procijenio na oko 30.000 ljudi. (SULLIVAN & JORDAN, 1996.)

1.2. Iscjeliteljski kultovi

Masako Watanabe i Midori Igeta ističu kako je „prema budizmu, bolest jedna od najvećih tegoba koja pogađa ljudska bića, a religija djeluje kao društveni mehanizam za spašavanje ljudi od patnje prouzročene bolešću.“ Potraga za natprirodnim ili čudesnim iscjeljenjem očituje se u transcendentnom autoritetu vođe, odnosno u njegovoj karizmatičnoj moći. (WATANABE & IGETA, 1991.; vlastiti prijevod)

Watanabe i Igeta obrazlažu:

U djelu *Rush Hour of the Gods*, H. Neill McFarland napominje da su sve nove religije u Japanu uspostavljene na temelju iscjeliteljske aktivnosti i da je takvo liječenje vjerom jedno od najučinkovitijih sredstava za održavanje članstva u skupinama.

Činjenica da je moć izlječenja u jednom trenutku postala središnja aktivnost nove religije pokazuje da u društvu već postoji latentna potreba za pojavom vjerskog vođe s iscjeliteljskom moći, što je pojava koja nije isključivo vezana samo uz Japan. Usprkos tome, nesumnjivo je da praktična aktivnost pomaganja i pružanja utjehe ljudskim bićima kroz iscjeljivanje vjerom igra važnu ulogu u procesu u kojem osnivači novih religija Japana napreduju od statusa običnih ljudskih bića do karizmatičnih posrednika između ljudskog i božanskog, ili čak do samog statusa živog božanstva. Karizmatični autoritet utemeljitelja pokreta potvrđuje se kroz liječenje bolesti na koje službena medicina nema odgovor, što rezultira uspostavom duboke povezanosti između utemeljitelja i vjernika. (WATANABE & IGETA, 1991.; vlastiti prijevod)

Hō-no-Hana Sampōgyō, poznatiji kao „Kult čitanja stopala“ bio je kult koji je ponudio ljudima spasenje pomoću čitanja iz stopala. Kult je nastao 1987. godine, kada je izvjesni Hōgen Fukunaga obznanio da je postao sljednik Isusa Krista i Bude tvrdeći kako njegove moći uključuju sposobnost dijagnosticiranja bolesti čitanjem iz stopala. (*Foot-reader fined for fraud*, 2000.)

Pretpostavlja se kako je preko 30.000 ljudi prošlo kroz Fukunagina ritualna čitanja stopala dok policija nije dobila dojavu o njegovim podvalama. (HAYS, 2009.) Fukunaga je na koncu bio uhićen zajedno s još 11 vodećih članova pod sumnjom da su prevarili veliki broj ljudi za ogromne količine novca. Optužba ih je teretila za prijevaru tvrdeći da je jedina svrha kulta od početka bila usmjerena na aktivnosti oko prikupljanja novca od ljudi, a ne na spašavanje njihovih duša, te su im na taj način osumnjičeni naštetili i fizički i psihički. (Daily Yomiuri, 2000.)

Novine *Daily Yomiuri* navode:

Istražni organi su uskoro odlučili podići optužnice protiv Fukunage i ostalih zbog prijevare. Policija je inzistirala na tome da se osumnjičeni pretvaraju kako su sposobni uspostavljati dijagnoze i provoditi liječenja, iako zapravo nisu baratali takvim znanjima i vještinama. To znači da su istražitelji odlučili utvrditi nezakonitost aktivnosti Ho-no-Hana isključivo na temelju

vanjskih obilježja ponašanja skupine, uključujući njezin motiv, sredstva i rezultate, a ne ispitivanjem unutarnjih značajki tih aktivnosti, za koje su osumnjičenici tvrdili da su vjerske službe. (...) Novine *Yomiuri Shimbun* provele su istraživanje o grupi Ho-no-Hana i mnogim drugim novim vjerskim organizacijama. Većina ispitanika kaže da se čini da su nove vjerske skupine „gladne novca“, „zastrašujuće“ i „upitne“. (*Ho-no-Hana leaders show their clay feet*, 2000.; vlastiti prijevod)

U prostorijama diljem zemlje koje je koristio kontroverzni iscjeliteljski kult **Life Space** provedene su policijske racije 25. studenog 1999. godine zbog pronalaska mumificiranog tijela njihova člana, a devetero djece je zbrinula socijalna služba. Takahashi je osnovao novoreligijsku grupu Life Space 1983. godine u prefekturi Osaka, a na vrhuncu popularnosti koja je trajala od kraja osamdesetih do početka devedesetih godina prošlog stoljeća on je na svoje seminare privukao gotovo 10.000 ljudi. (Mainichi Shimbun, 1999.)

Sličan slučaj dogodio se u Miyazakiju kasnih 1990-ih, kada su u komuni koju nazivaju Kaeda Cram School pronađena mumificirana tijela dvoje djece, jednog šestogodišnjaka i jednog novorođenčeta. Ubrzo nakon toga policija je uhitila pedesetpetogodišnjeg Junichirōa Higashija, vođu komune, zajedno s jednim od njegovih sljedbenika, četrdesetdevetogodišnjim Akemijem Togashijem zbog nezakonitog odlaganja tijela. (Mainichi Shimbun, 2000.)

Policija je priopćila da je čovjek iz Tokija, čiji je identitet ostao skriven zbog zaštite njegove privatnosti, svog sina povjerio na skrb Higashijevoj komuni u prosincu 1997. godine plativši mu za to više od milijun jena. Premda je otac od tada u više navrata posjetio komunu pokušavajući vidjeti svoje dijete, čelni ljudi komune su mu to svakog puta uskratili. U siječnju 1998. godine je zamolio Higashija da mu dopusti odvesti dječaka sa sobom u Tokio, ali vođa komune je tu mogućnost odbio rekavši mu da će se stanje njegovog sina poboljšati ako ga ostavi na miru u komuni. Muškarac iz Tokija vjerovao je u Higashijeve metode liječenja i vratio se u glavni grad ne prijavljujući incident policiji, no dječak je umro još istog mjeseca. U međuvremenu, policija je pronašla tridesetogodišnju ženu, članicu komune koja je bila majka drugog djeteta čije je mumificirano tijelo pronađeno. (Mainichi Shimbun, 2000.)

Higashi je bivši član Moonove Crkve ujedinjenja, a svoju organizaciju je osnovao u ljeto 1995. godine. Komuna je imala pedesetak odraslih članova koji su se brinuli o djeci dodijeljenoj na skrb komuni zbog njihove bolesti, vršnjačkog nasilja koje je bilo nad njima provođeno ili zbog toga što su odbijala pohađati nastavu. (Mainichi Shimbun, 2000.)

Kōmyō No Kai naziv je skupine koju je osnovala Japanka Ajiki Tenkei nakon što je kasnih sedamdesetih navodno dobila od Buddhe osobno naredbu da spasi čovječanstvo. Novu viziju je dobila nakon otprilike sedam godina, kada joj se navodno javio izvanzemaljac s Venere po imenu Telebeyt, glasnik A Laha, vladara svemira. Telebeyt joj je otkrio da postoji mogućnost propasti ljudskog roda zbog toga što je voda koju konzumiraju ljudi zamaglila njihove umove. Kako bi se to spriječilo, Telebeyt je uputio Tenkei prema svetom vrutku, gdje ju je podučio kako napraviti „vodu piramidalne sile“ namijenjenu pročišćenju ljudi, te joj je naložio da tu vodu podijeli što većem broju osoba. Tenkei je krenula u ostvarenje svoje zadaće otkrivši prvo izvor svete vode u planinama kraj njezina rodnog grada, da bi ga nakon toga pretvorila u svetište i hodočasničko područje. Prema njenim tvrdnjama, njezina je sveta voda zaslužna za spas čak i skeptika koji su ju pili. (WATANABE & IGETA, 1991.)

1.3. Teroristički kultovi

Najpoznatiji, a zacijelo i najozloglašeniiji japanski kult svih vremena, **Aum Shinrikyo** (doslovno: „Učenje o Istini Aum“), osnovao je poluslijepi guru Shōkō Asahara 1984. godine kao apokaliptični kult čija doktrina predstavlja svojevrsnu mješavinu joge s kršćanskim i budističkim vjerovanjima. Asahara je za sebe tvrdio da predstavlja utjelovljenje Krista i jedinog japanskog prosvijetljenog duhovnjaka, a svoje je sljedbenike uvjerio u ideju kako će SAD 1997. godine započeti Treći svjetski rat koji će od cjelokupnog čovječanstva preživjeti jedino članovi Aum Shinrikyoa. Aum je imao oko 50.000 članova na vrhuncu svoje moći koji je dosegao 1995. godine. (MORRIS, 2015.)

Popularnost pokreta počela je rasti nakon što je Aum Shinrikyo dobio i službeni status religijske organizacije 1989. godine, a kako su mu se pridruživali brojni diplomci

prestižnih japanskih sveučilišta, postao je poznat po nadimku „religija za elitu“. Istovremeno je rasla i popularnost Asahare, koji je postao medijska ličnost i pojavljivao se u vrlo gledanim televizijskim emisijama (primjerice, bio je gost slavnog komičara i voditelja Takeshija Kitanoa). Aum Shinrikyo se bavio izdavanjem stripova i produkcijom propagandnog animiranog materijala, koji je Asaharu prikazivao kao majstora koji je ovladao levitacijom, a sve ne bi li njegova organizacija doprla do što većeg dijela javnosti. (GARDNER, 2008.)

Jedan od najpoznatijih događaja u novijoj japanskoj povijesti predstavlja teroristički napad koji su članovi Auma izveli u tokijskoj podzemnoj željeznici 20. siječnja 1995. godine, u biti najsmrtonosniji incident izazvan ljudskom rukom koji se dogodio u Japanu od kraja Drugog svjetskog rata.

Napad je izveden u pet koordiniranih akcija korištenjem plastičnih vrećica napunjenih tekućim sarinom koje su teroristi probušili vrhom kišobrana kako bi plin mogao nesmetano isparavati, nakon čega su izašli iz vlaka. (LIFTON, 2000: 3.-4.) Ovaj napad je ubio dvanaestero ljudi i ozlijedio barem 5.500. (OKAMURA, et al., 2015.)

Policija je pretresla sjedište grupe Aum Shinrikyo u podnožju planine Fuji, našavši pritom eksploziv, kemijska oružja, te ruski vojni helikopter Mil Mi-17. Pronađena je i zaliha kemikalija dostatna za proizvodnju količine sarina kojom bi se moglo ubiti četiri milijuna ljudi, LSD, metamfetamin, primitivni serum istine, sef s nekoliko milijuna američkih dolara u zlatu i gotovini, pa čak i ćelije sa zatvorenicima. Uslijedila su masovna uhićenja. (VAKAY, 2019.)

Napad na podzemnu željeznicu nije jedini kriminalni incident s kojim se povezuje Aum Shinrikyo. Bilježi se još i ubojstvo mladog odvjetnika Tsutsumija Sakamotoa, njegove žene i njihove bebe 1989. godine. Sakamoto je pripremao podići optužbu protiv Auma, kadli je nestao zajedno sa svojom obitelji. Članovi Auma su tek nakon napada sarinom priznali svoju krivicu glede ovog ubojstva. (ITO, 2015.)

Sami članovi kulta su inače bivali podvrgnuti ucjenama, halucinogenima i šok-terapijama, a prema nekim izvještajima, prisiljavalo ih se na otmice, mučenja i iznude novca od bogatih članova obitelji, ukoliko su takvih imali.

Često su bili izlagani javnom izrugivanju i mučenju zbog dogme koja nalaže patnju kao preduvjet prosvjetljenju. Jedan od rituala koji se sastojao od uranjanja u kipuću vodu,

tzv. „termoterapija“, doveo je do najmanje jedne smrti. Oni koji su pokušali pobjeći iz kulta završavali bi u ćelijama i prostorijama za mučenje. (MORRIS, 2015.)

Aum Shinrikyo je, osim u Japanu, eksperimentirao s biološkim i kemijskim oružjem i na ranču koji je kupio u australskom Banjawnu 1993. godine. Iste godine je na tom području zabilježena snažna i misteriozna seizmička aktivnost, pa su se kasnije pojavile teorije o mogućim testiranjima nuklearnog ili kemijskog oružja, jer je još otprije bilo poznato da se kult na toj parceli bavio iskapanjem uranija, kao i da su zaposlili dva sovjetska nuklearna inženjera. Policija je prilikom pretresa 1995. godine otkrila prazan laboratorij za proizvodnju kemijskih oružja i hrpu leševa ovaca koje su umrle u agoniji, kao žrtve sarina, otrova na koji se grupa preorijentirala nakon nekoliko neuspješnih bakterioloških napada u Tokiju početkom 1990-ih. (MORRIS, 2015.)

Kult je provodio i organizirana ubojstva problematičnih članova i potencijalnih uhoda, pa je tako izvjesni Tadahiro Hamaguchi postao žrtva bojnog otrova VX nakon što ga je Asahara osumnjičio za uhođenje. Kasnije se istom vrstom otrova počinilo više od deset ubojstava, a osim toga, sumnjivi članovi kulta bili su podvrgavani ispitivanjima pod djelovanjem natrijevog tiopentala ili seruma istine. Kiyoshi Kariya, šezdesetogodišnjak koji je podvrgnut ispitivanju zbog toga jer je njegova sestra bila napustila kult, ubijen je korištenjem prekomjerne količine seruma. (SHEPPARD, 2008: 72.)

Ruski helikopter pronađen prilikom policijskog pretresa, kao i dva nuklearna inženjera predstavljali su samo djelić rezultata dugogodišnjih operacija kulta u Rusiji. Grupa je osnovala sveučilište u Moskvi, gdje je vrbovala studente i planirala osnivanje vlastite tvrtke. Do sredine devedesetih, kontrolirali su radijske prijenose iz Vladivostoka, utemeljili vlastiti ruski simfonijski orkestar kojim je dirigirao sam Asahara, emitirali noćne televizijske programe na kanalu 2x2 i obučavali svoje japanske članove pomoću ruskih specijalnih postrojbi. Ubrzo nakon neslavnog incidenta u podzemnoj željeznici, aumovci su pokušali i nekoliko neuspjelih terorističkih napada cijanidom. (MORRIS, 2015.)

Asahara je uhićen ubrzo nakon poznatog napada sarinom, zajedno s još nekoliko desetaka prominentnih članova kulta. U njegovoj privatnoj sobi su otkrivene bočice sa stidnim dlakama članica kulta koje su imale spolne odnose s njim, iako su takvi odnosi

među samim sljedbenicima bili zabranjeni. Njegovo suđenje bilo je medijski popraćeno kao „suđenje stoljeća“. (PASION, 2015.)

Asahari je dosuđena smrtna kazna vješanjem, koja je bila odgođena 2012. godine zbog daljnjih uhićenja ostalih članova koji su sudjelovali u terorističkoj akciji, da bi se na koncu izvršila u srpnju 2018. godine. (YOSHIDA & MURAKAMI, 2018.)

Aum Shinrikyo se 2007. razdvojio u dvije sekte - Aleph i Hikari No Wa, koje su još uvijek aktivne. Portal *The Japan Times* prenosi kako danas postoje i mladi obožavatelji ovog kulta koji se dive njihovim principima i odrješitosti. Novinarka Shoko Egawa tvrdi da se s Aumom lako poistovjećuju duboko frustrirani ljudi koji kult doživljavaju kao borca protiv istog tog društva kojim su nezadovoljni. (OSAKI, 2014.)

Jedan od najzanimljivijih aspekata ovog kulta bilo je njegovo članstvo, među kojim su se nalazili neki od najperspektivnijih umova Japana. Aum je privlačio mlade studente i diplomce elitnih sveučilišta. (FLETCHER, 2012.)

Većina sljedbenika Auma bila je razočarana materijalistički orijentiranim svijetom i tragala je za produhovljenim načinom života. Mogući razlog je taj što je tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća Japan dosegao vrhunac rasta gospodarstva potaknut umjetno prilagođenim kamatnim stopama, te bio primjer za nestabilno rastuće gospodarstvo, ili „*bubble economy*“.

Neki primjeri svjedočenja sljedbenika kulta Aum Shinrikyo ilustriraju njihovu zabrinutost glede društvenih promjena. Mlada žena iznosi problem predstavljanja vlastitog identiteta u modernom društvu: „Prije nego što sam se pridružila Aumu, bojala sam se pokazati svoje pravo lice drugim ljudima i uvijek sam bila svjesna da me drugi ljudi promatraju. Učenje Aum Shinrikyoa bilo je vrlo lako razumjeti i našla sam odgovore na mnoga pitanja koja su me mučila, uključujući smisao života za kojim sam dugo tragala .... Gospodar me razumije bolje nego ja samu sebe i uvijek mi daje pravi savjet.“ (LEWIS & PETERSEN, 2005: 157.;vlastiti prijevod)

Bilo je i ljudi koji su se poistovjetili s Asaharinim propovijedima o osobnom razvoju, kao što je ovaj mladić: „U ovom sam se životu mogao susresti s vrhovnim guruom, učiteljem Shokom Asaharom. Njegova velika snaga pružila mi je duševni mir i mnoga prekrasna mistična iskustva.“ Na kraju je zaključio: „Bio sam jedan običan čovjek, ali zahvaljujući

Velikom Guruu mogao sam mentalno i duhovno rasti.“ (LEWIS & PETERSEN, 2005: 157.; vlastiti prijevod)

Asahara je govorio jezikom koji je ciljanoj publici očito bio jako razumljiv. Izjava jedne druge žene upućuje na to da je Aum nudio jedno potpuno drugačije društvo: „Članovi Auma uvijek su bili veseli i nikada nisu govorili loše o drugima, što se prilično razlikovalo od običnog društva. Zapravo bih mogla reći da je pozitivnije od ostalih mjesta izvan kulta.“ (LEWIS & PETERSEN, 2005: 157.; vlastiti prijevod)

Jedan drugi sljedbenik je u društvu koje cijeni rad i dostignuće osjećao unutarnju prazninu: „Osjećao sam da stagniram u svemu i izgubio sam interes za svjetovni način života. Osjetio sam da mi treba nešto što će mi pružiti snažno duševno zadovoljstvo i shvatio sam da tu žeđ ne mogu izliječiti posvetivši se poslu ili uživajući u sebi.“ (LEWIS & PETERSEN, 2005: 157.; vlastiti prijevod)

Takvu zabrinutost mladih za promjenu osobnog karaktera ili rast izražava sljedbenik koji je odustao od dobre pozicije u velikoj tvrtki: „Dosta mi je bilo materijalističkog poslovnog svijeta...“ (LEWIS & PETERSEN, 2005: 157.; vlastiti prijevod)

Aum nije bio jedini apokaliptični kult. Čak štoviše, apokaliptična doktrina jedno je od najčešćih obilježja kultova u Japanu, pa i šire. Ističe se i **Panawave Laboratory**, bizaran kult kojega je 1977. godine osnovala izvjesna Yuko Chino. Ona i njezini članovi vjerovali su da će buduća pojava tajanstvenog desetog planeta poremetiti Zemljine magnetske polove i izazvati apokalipsu. (KWAN, 2003.) Ne bi li se zaštitili od elektromagnetskih valova, nosili su bijele haljine, kirurške maske i putovali u bijelim kombijima. Chino je navodno bolovala od raka, koji su, prema njoj, izazvale komunističke skupine u dosluhu s agentima bivšeg Sovjetskog Saveza. (FRENCH, 2003.)

Grupa je postala poznata u ožujku 2003. godine prilikom pokušaja otmice tuljana, koji je nakon svog pojavljivanja u tokijskoj rijeci Tami postao japanska nacionalna televizijska zvijezda. Kultisti su vjerovali da će vraćanjem tuljana u njegovo prirodno stanište spriječiti smak svijeta. (HAYS, 2009.)

Od ostalih prominentnih novih religija, valja spomenuti i **PL Kyodan**, čije korijenje seže sve do šintoističkog svećenika Tokumitsua Kanade, koji je 1912. osnovao vlastitu sekciju nazvanu Shintō Tokumitsu-kyo. Nakon smrti Kanade, njegov nasljednik

Tokuharu Miki preimenovao je grupu u Hito-no-Michi Kyodan 1931. godine, no grupu su potisnuli japanski vladini dužnosnici koji su zahtijevali štovanje cara. Nakon Drugog svjetskog rata, Tokuharuov unuk Tokuchika ponovo je uspostavio skupinu čije se sjedište danas nalazi u Tondabayashiju, a nekoliko podružnica diljem svijeta. Učenja grupe PL Kyodan često se sažimaju u izrazu "život je umjetnost", što je njihovo prvo pravilo. Članovi se potiču na umjetničko izražavanje kako bi im život bio ispunjen. Prema njihovom učenju čak i svjetovni poslovi poput uredskog rada mogu se pretvoriti u vjersko bogoslužje ukoliko ih osoba obavlja s entuzijazmom i voljom. Ova skupina je također poznata kao "religija golfa" zbog brojnih golf igrališta u njihovom vlasništvu na kojima zapošljava srednjoškolke za rad preko sezone tijekom koje im je osiguran smještaj na glavnom posjedu. (HAYS, 2009.)

Nezadovoljstvo uzrokovano modernizacijom možda najbolje utjelovljuje **Društvo Yamagishi**, ruralna zajednica koju je osnovao poljoprivrednik Miyozo Yamagishi 1952. godine kako bi zbrinuo one koji su se osjećali otuđenima i razočaranima zbog rastuće japanske industrijalizacije. (SPIRI, 2008.)

Članovi ovog društva žive zajedno u malim zajednicama i bave se uglavnom poljoprivrednom proizvodnjom, a međusobno dijele besplatno sve potrepštine. Unatoč ovoj kvaziutopijskoj slici, osobe moraju donirati sve svoje materijalne posjede grupi ukoliko žele postati njeni punopravni članovi, a ta „smionost vjere“ nije po volji svakome. Tako je 1990-ih godina 31 bivši član podigao optužnicu protiv društva, među kojima je bila jedna žena koja je društvu dala 250 milijuna jena, a kasnije rekla kako su joj isprali mozak. Djecu stariju od šest godina odvaja se od roditelja i smješta u odvojenu dječju zajednicu, gdje se moraju brinuti sami za sebe. (SPIRI, 2008.)

Kao što je već spomenuto, velik broj japanskih novih religija u stvari je vrsta amalgamacije različitih, već postojećih, religija ili vjerskih tradicija. Neki od primjera su: Tenkokyō (derivirana od šintoizma), Tenrikyō – najveća od organizacija prije Meijija (derivat šinotizma), Konkokyō (varijacija šintoizma) i Tensho kotai jingukyō (mješavina šintoizma, budizma, konfucijanizma i kršćanstva). (CHRYSSIDES, 2011: 341.)

Neke od ostalih japanskih novih religija jesu: **Snaga bisera**, predvođena čovjekom koji navodno u tijelu ima biser koji zrači svjetlom koje ubija bakterije, **Religija nebeske mudrosti**, vođena od strane žena navodno opsjednutih entitetima Mjesecom Miki i Suncem Hi, ili **Kanshinji**, grupa koja od članova očekuje da kupe staklene „objekte

obožavanja“ visoke 30 centimetara koji navodno sadrže DNK utemeljitelja religije za iznos od 10.000 dolara, dok trošak proizvodnje svakog pojedinačnog primjerka iznosi oko 450 dolara. Poreznici su kaznili grupu poreznom globom u visini od 5 milijuna dolara. (HAYS, 2009.)

2. RAZLOZI POPULARNOSTI KULTOVA U JAPANU

Japanska novinarka i stručnjakinja za kultove Shoko Egawa popularnost kultova u Japanu objasnila je ovako: „U izoliranom prostoru gdje grupna psihologija i vjerska uvjerenja rade zajedno, ponašanje ljudi eventualno će prestati biti vođeno racionalnom mišlju.“ U nastojanju da objasni privlačnost kultova (čiji članovi u mnogim slučajevima imaju između 25 i 40 godina), jedan budistički redovnik izjavio za *Boston Globe* kako se suvremeni mladi ljudi „osjećaju vrlo prazno i usamljeno u svojim srcima. Nemajući druge opcije, neki odlaze u organizacije poput Auma.“ (HAYS, 2009.; vlastiti prijevod)

Jedan od višerangiranih članova Auma izjavio je kako je djelovao u sekti jer nije htio da mu „život bude besmislen“. Richard Eckersley tvrdi da su kultovi „svojevrsni odgovor na egzistencijalne probleme modernog života“. Nekoć su djeca odrastala u malenim sredinama i obiteljima koje su u njih usadile jednostavne životne vrijednosti i osjećaj identiteta, no danas su obiteljske i međuljudske veze olabavljene. Život je nekoć bio veoma jednostavan i predvidljiv, a sve što se nije uklapalo u taj okvir objašnjavalo se nadnaravnim. Suvremena eksplozija informacija, pak, omogućila nam je paradoks gdje je sve objašnjeno, ali ipak nerazumljivo. Brzina i razmjer ekonomske, kulturne i društvene promjene učinili su prošlost naizgled irelevantnom a budućnost nesigurnom. (ECKERSLEY, 2000: 1.; vlastiti prijevod)

Djelovanja Auma kasnije su doprinijela jačanju neonacionalističkih političkih organizacija u Japanu. Mark R. Mullins navodi nekoliko pokazatelja neonacionalističkog preporoda, koji je usko povezan s vjerskim interesom. Noviji pokreti (koji su se pojavili nakon 1995.) u osnovi podržavaju program koji Udruženje šintoističkih svetišta provodi desetljećima putem svoje glavne političke skupine, Shintô Seiji Renmei, poznate i kao Shinseiren, koja tvrdi da je "šintoistički duh" temelj njihove političke aktivnosti i vizije. Mullins ističe grupu Nippon Kaigi kao primjer novopečene skupine koja je nastala spajanjem s drugom nacionalističkom grupom, Nippon o Mamoru Kai, 1997. godine. Misija te skupine je obnova „prekrasnog i nezavisnog Japana“ što nužno podrazumijeva vraćanje odgovarajućeg poštovanja prema caru i japanskoj tradiciji, domoljubno obrazovanje, reviziju Ustava i podršku službenim posjetima svetištu Yasukuni. (MULLINS, 2012: 110.; vlastiti prijevod)

Bivši član grupe Soka Gakkai rekao je novinaru časopisa *Time*: „Kad je Japan ušao u doba visokog gospodarskog rasta, ljudi su se preselili iz ruralnih područja u industrijske centre; bili su usamljeni, siromašni i odsječeni. Soka Gakkai ponudila je druženje, zajmove i ideologije za ispunjavanje jaza.“ Jedan od glavnih faktora je i duhovni vakuum nastao porazom Japana u Drugom svjetskom ratu, no problem ima dublje korijene. Nobutaka Inoue, profesor vjerskih znanosti na Sveučilištu Kokugakuin u Tokiju, kaže da su urbana područja pogotovo pogođena pojavom novih religija, budući da one imaju posebno dobar prijem u mjestima gdje su ljudi lišeni svoje „duhovne baze“ bliskih zajednica i hramova: „Tradicionalne religije služile su isključivo pripadnicima zemljopisnih zajednica. Nove vjerske skupine pružaju zajednicu koja se temelji na duhovnosti gradskim stanovnicima, daleko od njihovih rodnih krajeva.“ (HAYS, 2009.; vlastiti prijevod)

Takie Sugiyama Lebra ovako objašnjava neke od psiholoških mehanizama religijskih kultova:

Psihoterapija kao oblik uvjeravanja mora zadovoljiti dva opća uvjeta za postizanje učinkovitosti. Prvo, njen repertoar poruka, bilo u dijagnozi, bilo u liječenju, mora biti ugrađen u kulturu klijenta, tako da može dotaknuti njegovu memoriju pohranjenu enkulturacijom. Drugo, terapeutske poruke, iako bi trebale zvučati poznato, također trebaju ponuditi nešto novo ili čak zapanjujuće kako bi potakle radoznalost svoga primatelja i zaokupile njegovu maštu. Jedan od načina kombiniranja ova dva preduvjeta jest da izdvojiti, pojednostaviti, razraditi ili preuveličati djelić cjelokupnog kulturnog fonda. Većina religijskih kultova u Japanu, koji su poznati po tvrdnjama o iscjeljivanju i izbavljenju oboljelih, koristi ovu metodu. Terapeutske ili „božanske“ poruke kulta, koje bi trebale izazvati samoobnovu, duboko su ugrađene u japansku kulturu, posebno kad se dotiču moralnih vrijednosti. Istodobno, one preuveličavaju ono u što bi prosječni Japanci vjerovali i vježbali. Zbog toga su autsajderi — Japanci koji nisu članovi — kloni ambivalentnosti prema kultovima: s jedne strane, impresionira ih snažna vjera i moralna predanost koju pokazuju pripadnici kulta, dok s druge strane ponašanje članova

doživljavaju kao nešto neobično, ekscentrično ili čak „suludo“.
(LEBRA, 1982: 1.; vlastiti prijevod)

Iako su podaci u Lebrinom radu izvučeni iz tek jednog specifičnog kulta (Gedatsukai), pretpostavlja se da vrijede i za većinu drugih iscjeliteljskih kultova što se tiče temeljnih sustava vjerovanja, ako ne i specifičnih terapijskih tehnika, a u određenoj mjeri vrijede i za nereligijske etnopsihoterapije. (LEBRA, 1982.)

Charles A. O'Reilly i Jennifer A. Chatman povlače paralele između ustroja religijskih kultova i poslovnih organizacija u Japanu:

Japanke se organizacije, primjerice, u velikoj mjeri oslanjaju na društvenu kontrolu razvijenu kroz složene postupke zapošljavanja i socijalizacije, naglasak na kohorte i radne skupine, sporazumno odlučivanje na temelju sudjelovanja, jedinstvenu filozofiju kompanije i snažnu procjenu stavova i ponašanja, a ne na jednostavno djelovanje. Iako mogu postojati aspekti japanske povijesti i društva koji potiču uporabu društvene kontrole, Abegglen i Stalk primjećuju da uspješnost Japanaca „nije rezultat posebne marljivosti, odanosti ili drugih posebnih karakteristika pojedinačnih Japanaca. Umjesto toga, rezultat je cjelokupnog sustava zapošljavanja i upravljanja koji se kombinira da bi dao izvanredne rezultate... To je sustav čiji se elementi mogu uvesti u bilo koji sustav upravljanja što se tiče adekvatnog razumijevanja, uvjerenja i truda.“ To dokazuje i uspjeh japanskih proizvodnih organizacija u Aziji, Africi, Europi i Sjedinjenim Državama. Ovi sustavi, uz odgovarajuće prilagodbe lokalnim kulturološkim specifičnostima, oslanjajući se na kulturu koja ističe vrijednosti kontinuiranog poboljšanja, usluge kupcima i produktivnosti, bili su i ostali izuzetno snažni. (O'REILLY & CHATMAN, 1996: 19.; vlastiti prijevod)

Nobutaka Inoue vidi japanske nove religije kao svojevrsne suvremene produžetke tradicionalnih japanskih religijskih oblika:

Iako, s jedne strane, nove religije u cjelini nisu određene karakteristikama koje bi ih razlikovale od japanske religioznosti uopće, s druge strane one na najupečatljiviji način ističu neke

karakteristike japanske religioznosti. Elementi poput politeizma, sinkretizma i svjetovnosti, na primjer, inače su tipične karakteristike tradicionalne japanske religioznosti, no riječ je i o istaknutim detaljima većine novih religija. Istodobno su nove religije snažno orijentirane na trenutne aspekte društvenih promjena koje su posljednjih godina usmjerene k „informacijskoj revoluciji“, „vizualnoj prezentaciji“ i „globalizaciji“. Neke od novih religija sada pokušavaju prilagoditi vlastite rituale, učenja i organizacijska pitanja ovim novim promjenama i novim orijentacijama. Kao rezultat toga javlja se mogućnost karakterizacije nove religije kao nove vjerske organizacije utemeljene na japanskim tradicionalnim religijskim konceptima i praksama, ali koje odgovaraju specifičnostima modernog društva, što podrazumijeva stalnu potragu za novim oblicima postojanja kao religijskim pokretima usklađenima s društvenim i tehnološkim promjenama. (INOUE, 1991.; vlastiti prijevod)

Neke od spomenutih tradicionalnih religijskih koncepata pomnije su objasnili Robert Ellwood i Richard Pilgrim, tvrdeći kako je japanska riječ za institucionaliziranu religiju (*shūkyō*) nedavna umotvorina koja se dijelom temelji na utjecaju zapadnjačkih ideja o „religiji“. Naime, u japanskom je svjetonazoru ideja religije ili vjerskog života dublje ugrađena kao oblik staze ili puta (*michi, dō*) koji usto „traži duhovnu dubinu i slijedi duhovnu disciplinu“. Autori navode nekoliko primjera „puteva“ u religijskom smislu riječi: *Shintō* ili *kami-no-michi* je „put bogova“; budizam je *butsudō*, „put buddhi“; taoizam je *onmyōdō*, „put *yina* i *yanga*“; a konfucijanizam je *judō*, „put gospodina“. (ELLWOOD & PILGRIM, 2016: 2; vlastiti prijevod)

Ellwood i Pilgrim nastavljaju:

Pored glavnih religija, međutim, i drugi putevi ili prakse također su nazvani „putevima“, na primjer *karatedō* („put praznih ruku“) i *chadō* („put čaja“). U tim slučajevima naizgled nereligiozne prakse i tradicije nazivaju se „putem“ i time dobivaju vjerski smisao. Takvi „putevi“ u Japanu nose religiozno značenje u onoj mjeri u kojoj nastoje otvoriti ljudski život višim ili dubljim nivoima duhovne svijesti pomoću određenih praksi i disciplina i pomoći ljudima da, pojedinačno i zajedno, žive što je moguće

autentičnije. Oni su religiozni u onoj mjeri u kojoj pružaju ljudskom iskustvu značenje izvan svjetovne razine svakodnevnog postojanja i nastoje stvoriti život proživljen u skladu s nekim pojmom više svete stvarnosti. Takvi se načini sastoje od određenih oblika, izraza i praksi koji imaju povijest i tradiciju i koji pomažu na način da daju i smisao i smjer životu uključenih. Religija ili religijski život shvaćen kao „put“ ima dodatnu prednost — naglašava da je religija doista religiozni život, odnosno nešto što je živjelo u ljudskom postojanju, a ne neka apstraktna filozofija života ili puki sustav vjerovanja o stvarnosti. Taj je život, osim toga, živio u zajednici i kulturi, to jest u specifičnom kontekstu određene povijesti, kulture i zajednice. Iako su, u konačnici, pojedinci prostor religioznog života, život pojedinca ne može se odvojiti od zajedničkog, kulturnog i povijesnog konteksta u kojem se živi. (ELLWOOD & PILGRIM, 2016: 2; vlastiti prijevod)

Noboru Sakai daje uvid u probleme vezane uz usku povezanost članova s grupom, naglašavajući gubitak privatnosti članova:

Štoviše, kultovi koriste posebne metode za jačanje odnosa između članova i grupe. Članovi na početku pristupaju kultu kako bi izliječili svoje bolne emocije, sklopili prijateljstva, poboljšali odnose s drugim ljudima i pobijedili svoje slabosti zbog pogrešaka koje su im se dogodile u životu, poput gubitka posla, bankrota i razvoda. Nakon što se novi članovi uključe u rad grupe kultovi ih pokušavaju odvojiti od društva na način da im zadaju zadatke koji će im oduzeti previše vremena i tako ih odvratiti od razmišljanja o drugim stvarima koje nisu vezane uz kult. Osim toga, izoliranje od društva postiže se razdvajanjem članova od njihovih obitelji i prijatelja, kao i pritiskom koji se na njih vrši kako bi odustali od svoje prethodne karijere. Nitko od članova u grupi nema privatnost, a njihovi postupci se konstantno prate od strane njihovih pretpostavljenih. Istodobno, kultovi obrazuju članove samo u svojoj zajednici, a članovi postaju sve više ovisni o skupini. Ako su članovi duboko povezani s kultom, teško im je napustiti grupu zbog straha ili krivice proizašle iz osnaživanja kulta. (SAKAI, 2017.; vlastiti prijevod)

3. USPOREDBA JAPANSKIH I ZAPADNJAČKIH KULTOVA

Usporedba kultova na Zapadu i Istoku pokazuje da su elementarni principi djelovanja i značaja kultova slični ako ne i jednaki, dok se najveća razlika očituje u nacionalističkom aspektu, koji je u homogenom Japanu puno izraženiji negoli na Zapadu.

Većina kultova i novih religija, bilo da potječu s Istoka ili Zapada, pokazuju skoro pa identične sklonosti: sinkretizam, utopizam, stvaranje alternativnih životnih zajednica, mesijanstvo, iscjeliteljstvo, apokaliptične doktrine prema kojima je ovaj svijet pri zalasku te protivljenje općem stanju suvremenog društva, što je potencijalnim članovima jedna od najprimamljivijih osobina kultova. Načini psihološke manipulacije članovima kulta također funkcioniraju po sličnim principima na Istoku i na Zapadu.

Nacionalistički element ovakvih zajednica nije toliko proširen na Zapadu, s par značajnih iznimki, kao što je ariozofija. Na Bliskom i Dalekom Istoku, pak, nacionalistički žar je često jedna od temeljnih odrednica kultova. Specifično za Japan, taj žar se povijesno očitovao kroz razne novoreligijske pokrete usredotočene na suverenost japanske carske linije, koja je po nekim od tih vjerovanja predodređena da vlada cijelim svijetom.

Iako je pojava novih religija, kultova i sličnih organizacija zabilježena diljem zapadnog svijeta, SAD prednjači po broju ozloglašanih novoreligijskih zajednica. Slično kao i u Istočnoj Aziji, postoje pokreti protiv kultova, u svojoj osnovi obično kršćanski, iako ima i sekularnih.

Psiholog Philip Zimbardo privlačnost kultova na Zapadu objasnio je ovako:

Zamislite da ste dio grupe u kojoj ćete naći trenutno prijateljstvo, brižnu obitelj, poštivanje vaših doprinosa, identitet, sigurnost, jednostavnost i organiziranu dnevni red. Naučit ćete nove vještine, imati poštovan položaj, steći ćete uvid u vlastitu osobnost, poboljšati svoju osobnost i inteligenciju. Nema kriminala i nasilja, a zdrav način života znači da nema bolesti. Vaš vođa može obećati ne samo da će izliječiti bilo kakvu bolest i predvidjeti budućnost, već će vam dati i dar besmrtnosti, ako ste

pravi vjernik. Osim toga, ideologija vaše grupe predstavlja jedinstven duhovni/religijski program (u ostalim kultovima to je političko, društveno ili osobno unapređenje) koji će, ako se slijedi, poboljšati čovjekovo stanje negdje u svijetu ili kozmosu. Tko bi pristao na takve ponude? Većina nas, ako dolaze od strane nekog kome vjerujemo, u okruženju koje nam je poznato, a posebno ako imamo neispunjene potrebe. Mnogo regrutiranja u kultove obavljaju članovi obitelji, prijatelji, susjedi, suradnici, učitelji i visoko obučeni profesionalni novačitelji. Ne unovačuju ljude na ulici ili u zračnim lukama, već u okružjima koji su bliski potencijalnim novcima: u školama, kafićima, na poslu, sportskim događajima, predavanjima, kod kuće, u crkvama ili na večerama i besplatnim radionicama za osobnu evaluaciju. Putem skupine Nebeska vrata saznali smo i da se novačenje sada aktivno obavlja širom svijeta putem interneta. (ZIMBARDO, 1997.; vlastiti prijevod)

Zimbardo kao neke od faktora koje ljude čine posebno osjetljivim na pozive kultova ističe prijelazne faze života (preseljenje, gubitak posla, napuštanje škole, razvod roditelja, raskinuće romantične veze, odricanje od tradicionalnih religija) i generalne dojmove društvenog otuđenja (obavljanje beznačajnog posla, apstraktno i isprazno obrazovanje, nepostojeći ili nezadovoljavajući društveni život, hladni ili disfunkcionalni obiteljski odnosi, poljuljano povjerenje u vladu).

Iako se Zimbardova eksplikacija odnosi prvenstveno na američke destruktivne kultove, poput Rajskih dveri, on dolazi do manje-više istih zaključaka kao i prijašnji autori, što upućuje na to da se, bez obzira na bitno različite povijesne okolnosti Japana i Zapada, potrebe koje njihovi kultovi ispunjavaju doimaju identičnima.

Prema Zimbaru, vođe kultova nude jednostavna rješenja za sve složenije svakodnevne probleme suvremenog svijeta, istovremeno nadoknađujući društvene neuspjehe pojedinaca i eliminirajući osjećaje izoliranosti i otuđenosti koji se stvaraju „mobilnošću, tehnologijom, konkurencijom, meritokracijom, neprijaznošću i dehumaniziranim životnim i radnim uvjetima u našem društvu“. Primjećuje i kako „svaki novi član doprinosi moći vođe, nudeći svoju slobodu u zamjenu za iluziju sigurnosti i odraz veličine koju članstvo u grupi sa sobom donosi“. (ZIMBARDO, 1997.; vlastiti prijevod)

No, možda je ključan dio njegovog eseja ovaj:

Naše društvo se nalazi u neobičnoj prijelaznoj fazi: kako znanost i tehnologija postižu znatan napredak, raste obilje neznanstvenih vrijednosti i vjerovanja u paranormalno i okultno. Iako se obiteljske vrijednosti intenzivno promiču u Kongresu i propovjedaonicama, broj razvoda raste zajedno s povećanjem broja slučajeva obiteljskog nasilja. Strah od nuklearnog uništenja u ratovima supersila zamjenjuje se strahom od kriminala na našim ulicama i droge u našim školama, a ekonomski jaz između bogatih i moćnih, s jedne strane, i gomile siromašnih i obespravljenih, s druge strane, bilježi eksponencijalni rast. Takve promjene i zbrke stvaraju intelektualni kaos koji mnogim sugrađanima otežava vjerovanje u bilo što, ukazivanje povjerenja bilo kome, zauzimanje za bilo što od vitalnog značaja. U takvim nesigurnim vremenima vođa kulta nepokolebljivo stoji s jednostavnim uputama o tome što misliti i osjećati i kako postupiti. (ZIMBARDO, 1997.; vlastiti prijevod)

U američkoj povijesti bilo je nekoliko slučajeva samoprozvanih „mesija“ koji su okupljali sljedbenike i upravljali religijskim komunama. Takvi oblici religijskih zajednica često su pokazivali nekakve socijalističke pretenzije. Jedan od takvih vjerskih vođa je Cyrus Reed Teed (1839.-1908.), liječnik, alkemičar i samoprozvani spasitelj te osnivač doktrine Koreshanity i komune Koreshan Unity (pokušaj stvaranja utopijskog „novog kraljevstva“ koje se temeljilo na celibatu i ženskoj emancipaciji). (BISSELL, 2019.)

Teed nije bio jedini duhovni vođa koji je nastojao spojiti principe abrahamskih religija s nekakvom vrstom marksizma i s protivljenjem tradicionalnim koncepcijama braka i obitelji. Ovdje se može uvrstiti i pacifistička kvekerica Jemima Wilkinson (1752.-1819.), koja se premetnula u androginu evanđelisticu po nazivu Public Universal Friend (Javna Sveopća Prijateljica) po čijoj je doktrini celibat bio poželjniji od braka i tradicionalnih ženskih uloga. Mada je Teed propovijedao o jednakosti a Wilkinson o abolicionizmu, prvi je bio eugeničar, a potonja je živjela u rezidenciji izgrađenoj robovlasničkim novcem. (BISSELL, 2019.)

Među ostalim primjerima subverzivnih američkih mesija ističe se Thomas Lake Harris (1823.-1906.), koji je upravljao „međurasnom, međugeneracijskom i komunističkom“

zajednicom Brotherhood of New Life (Bratstvo novog života), čiji je fokus ponovno na celibatu, podijeljenom vlasništvu i odbacivanju individualizma. (BISSELL, 2019.) Harrisovi ideali imali su značajan utjecaj na njegove japanske sljedbenike, od kojih su neki širili njegove ideje diljem Japana. (LOUIS & ROTH, 2002: 37.)

Jim Jones, vođa možda najozloglašenijeg američkog kulta uopće – Peoples Temple (Hram naroda) – u svojim propovijedima je kombinirao elemente kršćanstva, komunizma i rasnog egalitarizma. Njegova grupa neslavno je završila masovnim ubojstvom i samoubojstvom njenih članova u njihovom izoliranom gvajanskom naselju Jonestown. (ELDRIDGE, 2013.)

Od mesijanskih vođa koji su vjerovali u kapitalizam ističe se Father Divine (c. 1876.-1965.), „Otac Božanski“, crnački duhovni vođa čije se pravo ime ne zna. Njegovo učenje je podrazumijevalo podržavanje ekonomske samodostatnosti i celibata, kao i protivljenje linčovanju i primanju socijalne pomoći. (MELTON, n.d.)

Dok nacionalistički tipovi religioznih organizacija, podružnica i sekti nisu toliko utjecajni u američkoj povijesti, nasuprot tome, pojedine rasno homogenije države Europe bilježe takve slučajeve.

Malo je poznato da nacizam svoje intelektualne korijene vuče iz niza okultnih sekti iz dekadentnog razdoblja Habsburške Monarhije. Te su sekte kombinirale populistički nacionalizam s veličanjem arijevske rase i zazivanjem njemačkog vladanja svijetom. S vremenom su ariozofske ideje i simboli, provlačeni kroz nacionalističko-rasističke grupe, doveli do oživotvorenja Hitlerovog Trećeg Reicha. (GOODRICK-CLARKE, 1993: 2.)

Narodni mudžahedini Irana, ljevičarski gerilski pokret sa sjedištem u Iraku, bili su nazvani političkim kultom. Bivši član mudžahedina, a sada autor i akademik dr. Masoud Banisadr izjavio je u svom govoru održanom u Španjolskoj u svibnju 2005. godine:

Ako me pitate jesu li svi kultovi terorističke organizacije, moj odgovor je da nisu, budući da danas u svijetu postoje mnogi miroljubivi kultovi, kao što su postojali i kroz povijest čovječanstva, ali ako me pitate jesu li sve terorističke organizacije neka vrsta kulta, moj odgovor je da jesu. Čak i ako su započeli djelovanje kao obična, moderna politička stranka ili

organizacija, ukoliko kasnije pripremaju i prisiljavaju svoje članove da djeluju bez postavljanja bilo kakvih moralnih pitanja, da djeluju nesebično u korist grupe i zanemare sve etičke, kulturne, moralne ili vjerske kodekse društva i čovječanstva, te se organizacije moraju promijeniti u kult. Zbog toga, kako bi se moglo razumjeti funkcioniranje ekstremističke ili terorističke organizacije, potrebno je poznavati funkcioniranje kultova. (BANISADR, 2005.; vlastiti prijevod)

4. ZAKLJUČAK

Pojava kultova i novih religija u Japanu nakon Drugog svjetskog rata rezultat je višebrojnih naglih društvenih promjena – osim sveopćeg „rašćaravanja“ glede carevog božanskog porijekla uoči poraza u navedenom ratu, japansko društvo moralo se na brzinu prilagoditi životu pod američkom okupacijom i, kasnije, životu u materijalističkom, tehnološki naprednom, stresnom i poslovno zahtjevnom društvu koje se pokazalo otuđujućim.

Kroz japansku su se povijest očitovali svakojaki sustavi vjerovanja, od kojih su neki bili poduprti od strane vlade, dok su drugi služili kao ideološka potpora raznim političkim ideologijama i organizacijama. Mada su neke od „novih religija“ isprepletene s nacionalističkim udrugama, to nije uvijek slučaj. Aum Shinrikyo, ozloglašeni teroristički kult, u velikoj je mjeri poljuljao povjerenje Japanaca prema novim religijskim organizacijama, no unatoč tome mnoge su još uvijek aktivne u Japanu.

Iako japanski i zapadnjački kultovi dijele neka ključna obilježja (apokaliptičnost, iscjeliteljstvo, mesijanstvo, utopizam), japanski se kultovi od zapadnjačkih razlikuju prvenstveno po izraženijoj nacionalističkoj crti. Iako je pretpostaviti da je to slučaj zbog kolektivističke usmjerenosti i rasne homogenosti Japana. Nadalje, dok neki od najpoznatijih zapadnjačkih (uglavnom američkih) kultova ideološki počivaju na mješavini nekog oblika kršćanstva s nekim od elemenata političke ljevice, poznati japanski kultovi nešto češće teže sinkretizmu raznolikih vjerskih tradicija. Značajna iznimka u ovom pogledu odnosi se na određene zapadnjačke *New Age* kultove, koji su zasnovani na sinkretizmu.

LITERATURA

BANISADR, M., 2005. *Cult and extremism / Terrorism*. [Online]

Dostupno na: <http://www.banisadr.info/speechSpain.htm>

[Pristupljeno: 25. ožujka 2020.]

BISSELL, T., 2019. *How Cults Made America*. [Online]

Dostupno na: <https://www.newyorker.com/books/under-review/how-cults-corrected-america>

[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]

CHRYSSIDES, G. D., 2011. *Historical Dictionary of New Religious Movements*. Lanham: Scarecrow Press.

Cult raided. Mainichi Shimbun, 1999. [Online]

Dostupno na: <http://www.hartford-hwp.com/archives/55a/567.html>

[Pristupljeno: 12. prosinca 2019.]

Cult shocker. Mainichi Shimbun, 2000. [Online]

Dostupno na: <http://www.hartford-hwp.com/archives/55a/565.html>

[Pristupljeno: 5. veljače 2020.]

Cult to return 'brainwashed' member's assets. Mainichi Shimbun, 2001. [Online]

Dostupno na: <http://www.hartford-hwp.com/archives/55a/563.html>

[Pristupljeno: 5. veljače 2020.]

Death row inmate apologizes to victims of 1974 bombing. The Free Library, 1999. [Online]

Dostupno na:

<https://www.thefreelibrary.com/Death+row+inmate+apologizes+to+victims+of+1974+bombing.-a055895554>

[Pristupljeno: 12. prosinca 2019.]

ECKERSLEY, R., 2000. *Killer Cults and the Search for Meaning. AQ: Australian Quarterly*.

ELDRIDGE, A., 2013. *Jonestown: MASS MURDER-SUICIDE, GUYANA [1978]*. [Online]

Dostupno na: <https://www.britannica.com/event/Jonestown-massacre>

[Pristupljeno: 16. prosinca 2019.]

ELLWOOD, R. & PILGRIM, R., 2016. *Japanese Religion: A Cultural Perspective*. Abingdon-on-Thames: Routledge.

FLETCHER, H., 2012. *Aum Shinrikyo*. [Online]

Dostupno na: <https://www.cfr.org/backgrounder/aum-shinrikyo>

[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]

Foot-reader fined for fraud. BBC News, 2000. [Online]

Dostupno na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1087178.stm>

[Pristupljeno: 28. svibnja 2020.]

FRENCH, H. W., 2003. *Japanese Cult Vows to Save a Seal and the World*. [Online]

Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2003/05/14/world/japanese-cult-vows-to-save-a-seal-and-the-world.html>

[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]

- GARDNER, R. A., 2008. *Aum Shinrikyo and a Panic About Manga and Anime*. U: M. W. MACWILLIAMS, ed. *Japanese Visual Culture: Explorations in the World of Manga and Anime*. New York: Routledge.
- GOODRICK-CLARKE, N., 1993. *The Occult Roots of Nazism: Secret Aryan Cults and Their Influence on Nazi Ideology*. New York: NYU Press.
- HARRIS, I., 1999. *Buddhism and Politics in Twentieth Century Asia*. I. ed. London: Continuum.
- HASHIMOTO, A. & TRAPHAGAN, J. W., 2009. *Imagined Families, Lived Families: Culture and Kinship in Contemporary Japan*. New York: State University of New York Press.
- HAYS, J., 2009. *New Religions and Cults in Japan: Soka Gakkai, Perfect Liberty, Panawave Laboratory, Happy Science*. [Online]
Dostupno na: <http://factsanddetails.com/japan/cat16/sub183/item597.html>
[Pristupljeno: 13. prosinca 2019.]
- Ho-no-Hana leaders show their clay feet*. *Daily Yomiuri*, 2000. [Online]
Dostupno na: <http://www.apologeticsindex.org/news/an200511.html#3>
[Pristupljeno: 12. prosinca 2019.]
- INOUE, N., 1991. *Recent Trends in the Study of Japanese New Religions*. [Online]
Dostupno na: <http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/cpjr/newreligions/inoue.html>
[Pristupljeno: 20. ožujka 2020.]
- ITO, M., 2015. *Cult attraction: Aum Shinrikyo's power of persuasion*. [Online]
Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2015/03/14/national/history/cult-attraction-aum-shinrikyos-power-persuasion/#.XtJyzEBuldV>
[Pristupljeno: 30. svibnja 2020.]
- KESTENBAUM, S., 2020. *Inside the Fringe Japanese Religion That Claims It Can Cure Covid-19*. [Online]
Dostupno na: <https://www.nytimes.com/article/happy-science-japan-coronavirus-cure.html>
[Pristupljeno: 28. svibnja 2020.]
- KITAGAWA, J. M., 1987. *On Understanding Japanese Religion*. Princeton: Princeton University Press.
- KÔMOTO, M., 1991. *The Place of Ancestors in the New Religions: The Case of Reiyûkai-Derived Groups*. [Online]
Dostupno na: <http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/cpjr/newreligions/komoto.html>
[Pristupljeno: 12. ožujka 2020.]
- KWAN, W. K., 2003. *Cult raises spectre of subway gas attack*. [Online]
Dostupno na:
<https://web.archive.org/web/20050310114101/http://www.religionnewsblog.com/archives/00003159.html>
[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]
- LEBRA, T. S., 1982. Self-Reconstruction in Japanese Religious Psychotherapy. *Cultural Conceptions of Mental Health and Therapy*, pp. 269-283.
- LEWIS, J. R. & PETERSEN, J. A., 2005. *Controversial New Religions*. Oxford: Oxford University Press.
- LIFTON, R. J., 2000. *Destroying the World to Save It: Aum Shinrikyo, Apocalyptic Violence, and the New Global Terrorism*. New York: Picador.
- LOUIS, F. & ROTH, K., 2002. *Japan Encyclopedia*. Cambridge: Harvard University Press.

- MCNEILL, D., 2009. *Party offers a third way: happiness*. [Online]
Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/community/2009/08/04/community/party-offers-a-third-way-happiness#.XtJbWEBulDU>
[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]
- MELTON, J. G., n.d. *Father Divine: American Religious Leader*. [Online]
Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Father-Divine>
[Pristupljeno: 30. svibnja 2020.]
- MORRIS, M., 2015. *10 Unsettling Facts About Japan's Creepiest Cult*. [Online]
Dostupno na: <https://listverse.com/2015/08/06/10-unsettling-facts-about-japans-creepiest-cult/>
[Pristupljeno: 20. ožujka 2020.]
- MULLINS, M. R., 2012. The Neo-Nationalist Response to the Aum Crisis: A Return of Civil Religion and Coercion in the Public Sphere? *Japanese Journal of Religious Studies* 39/1, pp. 99.-125.
- New Komeito Party drops 'New' from its name*. *Japan Today*, 2014. [Online]
Dostupno na: <https://japantoday.com/category/politics/new-komeito-party-drops-new-from-its-name>
[Pristupljeno: 28. svibnja 2020.]
- OKAMURA, T. et al., 2015. The Tokyo Subway Sarin Attack: Acute and Delayed Health Effects in Survivors. U: R. C. GUPTA, ed. *Handbook of Toxicology of Chemical Warfare Agents*. Cambridge: Academic Press, pp. 27.-35.
- O'REILLY, C. A. & CHATMAN, J. A., 1996. Culture and social control: Corporations, cult and commitment. *Research in Organizational Behavior, Volume 18*, pp. 157-200.
- OSAKI, T., 2014. *Aum cultists inspire a new generation of admirers*. [Online]
Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2014/03/20/national/social-issues/aum-cultists-inspire-a-new-generation-of-admirers/#.XtENSOBulDU>
[Pristupljeno: 16. prosinca 2019.]
- PASION, A., 2015. *The 5 Scariest Japanese Cults*. [Online]
Dostupno na: <https://japandaily.jp/the-5-scariest-japanese-cults-2041/>
[Pristupljeno: 12. prosinca 2019.]
- SAKAI, N., 2017. *The Roots of the Contemporary Image of Japanese Cults*. [Online]
Dostupno na: <http://japanesestudies.org.uk/ejcs/vol17/iss2/sakai.html>
[Pristupljeno: 16. siječnja 2020.]
- SHEPPARD, B., 2008. *The Psychology of Strategic Terrorism: Public and Government Responses to Attack*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- SPIRI, J., 2008. *Whatever happened to Yamagishi?* [Online]
Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/community/2008/01/15/issues/whatever-happened-to-yamagishi/#.XtJ4HEBulDU>
[Pristupljeno: 30. svibnja 2020.]
- SULLIVAN, K. & JORDAN, M., 1996. *ONCE-GENEROUS JAPANESE BECOME DISENCHANTED WITH MOON'S CHURCH*. [Online]
Dostupno na: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1996/08/04/once-generous->

<japanese-become-disenchanted-with-moons-church/bb530be4-5459-48f5-a01b-4bbc05b172ea/>
[Pristupljeno: 21. studenog 2019.]

TSUSHIMA, M., 1991. *Emperor and World Renewal in the New Religions: The Case of Shinsei Ryūjinkai*. Tokyo: Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University.

VAKAY, N., 2019. *Aum Shinrikyo - Doomsday Cult*. [Online]
Dostupno na: <https://thecrimecolumn.com/aum-shinrikyo-shoko-asahara/>
[Pristupljeno: 29. svibnja 2020.]

WATANABE, M. & IGETA, M., 1991. *Healing in the New Religions: Charisma and 'Holy Water'*. Tokyo: Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University.

YOSHIDA, R. & MURAKAMI, S., 2018. *Aum Shinrikyo guru Shoko Asahara and six other cult members hanged for mass murders*. [Online]
Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/07/06/national/crime-legal/aum-shinrikyo-guru-shoko-asahara-hanged-mass-murder-reports/#.XtEbeUBuldu>
[Pristupljeno: 17. prosinca 2019.]

ZIMBARDO, P., 1997. *What messages are behind today's cults?* [Online]
Dostupno na: http://csj.org/studyindex/studycult/study_zimbar.htm
[Pristupljeno: 9. siječnja 2020.]

SAŽETAK

U ovom radu opisujem problematiku pojave religijskih kultova u modernom Japanu. Cilj je pronaći moguće uzroke ovog fenomena, kao i detaljnije istražiti zajedničke značajke tih kultova. Rad se osvrće i na neke od značajnijih zapadnjačkih (prvenstveno američkih) kultova te nastoji pronaći poveznice i razlike između kultova Istoka i Zapada glede njihovog funkcioniranja, ali i šireg društvenog konteksta. Služeći se povijesnim izvorima, psihološkim studijama i procjenama stručnjaka za kultove, dolazim do zaključka kako eksplozija alternativnih religija i kultova predstavlja svojevrsni „ispušni ventil“ za tjeskobe proizašle iz naglih društvenih promjena 20. stoljeća. Nalazim i kako su vjerski sinkretizam i nacionalizam češće pojave kod japanskih kultova naspram zapadnjačkih.

SUMMARY

This paper describes the problem of religious cults in modern-day Japan. It aims to seek out the possible causes of this phenomenon, as well as explore the common features of these cults in more detail. The paper also takes notice of some of the more significant Western (primarily American) cults and seeks to find similarities and differences between the cults of East and West regarding their functioning, but also in regard to the wider social context. Using historical sources, psychological studies, and the assessments of experts on cults, I conclude that the explosion of alternative religions and cults is a kind of an "outlet" for the anxieties arising from the sudden social changes of the 20th century. I also find that religious syncretism and nationalism are more common in Japanese cults versus the Western ones.

KLJUČNE RIJEČI

japanski kultovi, nove religije, terorizam, sinkretizam, nacionalizam, budizam, šintoizam, iscjeliteljstvo, Aum Shinrikyo

KEYWORDS

Japanese cults, new religions, terrorism, syncretism, nationalism, Buddhism, Shinto, healing, Aum Shinrikyo